

องค์กรทางสังคมและการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพคนพิการ : กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูอาชีพ
คนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

นางสาวจิตติมา คิมสุขศรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2550
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SOCIAL SERVICE AGENCY AND VOCATIONAL REHABILITATION FOR DISABLED PERSONS:
A CASE STUDY OF PHRA PRADANG VOCATIONAL REHABILITATION CENTRE
FOR THE DISABLED PEOPLE, SUMUT PRAKAN PROVINCE

Miss Jittima Kimsuksri

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

501261

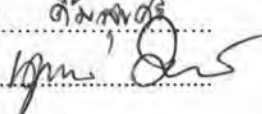
จิตติมา คัมสุขศรี: องค์กรทางสังคมและการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพคนพิการ:
กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (SOCIAL
SERVICE AGENCY AND VOCATIONAL REHABILITATION FOR DISABLED
PERSONS: A CASE STUDY OF PHRA PRADANG VOCATIONAL REHABILITATION
CENTRE FOR THE DISABLED PEOPLE, SUMUT PRAKAN PROVINCE) อ. ที่ปรึกษา:
ดร. นฤมล บรรจงจิตร, 226 หน้า.

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดงในการ
ตอบสนองนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพคนพิการ วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการฟื้นฟู
สมรรถภาพคนพิการของศูนย์ ฯ และความคิดเห็นของคนพิการเกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการและ
การให้บริการ รวมทั้งประเมินผลที่คนพิการได้รับทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายหลังจากผ่านกระบวนการฟื้นฟู
สมรรถภาพด้านอาชีพของศูนย์ ฯ ในการศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
สำคัญ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย
ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง คนพิการที่กำลังอยู่ระหว่างการฟื้นฟูอาชีพ
และคนพิการที่ผ่านกระบวนการฟื้นฟูอาชีพจากศูนย์ ฯ ไปแล้ว

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดงแบ่งได้ 3 ด้าน
คือ (1) **ด้านการให้บริการ** พบว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคม มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของคนพิการที่เข้า
รับการฝึก เช่น ทำให้คนพิการมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น กล้าแสดงออก กล้าเข้าสังคม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมี
ความปกติสุข (2) **ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ** พบว่า ศูนย์ ฯ ยังขาดบุคลากรผู้ถ่ายทอดวิชาชีพที่มี
ความรู้ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในขณะเดียวกัน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนยังไม่เพียงพอ และหลักสูตรยังไม่
ทันสมัย ทำให้เมื่อผู้เข้ารับการฟื้นฟู ฯ จบออกไปแล้ว ไม่สามารถนำความรู้มาใช้ได้ในสถานการณ์จริงที่มี
ความเปลี่ยนแปลงไป (3) **ด้านการสร้างและประสานเครือข่าย** เป็นบทบาทที่ศูนย์ ฯ เริ่มมีการดำเนินงานใน
“เชิงรุก” โดยเน้นให้คนในชุมชนสามารถดูแลคนพิการในชุมชนของตนเองได้

ส่วนผลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายหลังจากที่คนพิการผ่านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ ฯ
แล้ว พบว่า คนพิการมีการพึ่งตนเองได้ในระดับที่แตกต่างกันไป โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง สามารถ
พึ่งตนเองได้ คือ มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ และมีเงินออม รวมทั้งสามารถช่วยเหลือสังคมได้ กลุ่มที่สอง
พึ่งตนเองได้ แต่ยังไม่มียังเงินเหลือเก็บ กลุ่มที่ 3 ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เนื่องจากมีสภาพความพิการที่รุนแรง
จากผลการศึกษาในส่วนนี้พบว่า ศูนย์ ฯ มีส่วนที่ช่วยให้คนพิการมีความรู้ความสามารถที่จะออกไปประกอบ
อาชีพในสังคมภายนอกและสามารถเลี้ยงตนเองได้ แต่ระดับการพึ่งตนเองของคนพิการขึ้นอยู่กับสภาพความ
พิการ และขีดความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม.....
ปีการศึกษา.....2550.....

ลายมือชื่อนิสิต.....จิตติมา คัมสุขศรี.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4789064720: MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEY WORD: SOCIAL SERVICE AGENCY / REHABILITATION / DISABLED PERSONS /

PHRA PRADANG VOCATIONAL REHABILITATION CENTRE. JITTIMA KIMSUKSRI:

SOCIAL SERVICE AGENCY AND VOCATIONAL REHABILITATION FOR

DISABLED PERSONS: A CASE STUDY OF PHRA PRADANG VOCATIONAL

REHABILITATION CENTRE FOR THE DISABLED PEOPLE, SUMUT PRAKAN.

THESIS ADVISOR: NARUEMOL BUNJONGJIT, Ph.D., 226 pp.

There are three objectives of this research. First, it aims to study the response of the role of Phra Pradang Vocational Rehabilitation Centre for the Disabled People to the state policy about vocational rehabilitation for disabled persons. The second purpose was to analyze forms and process of vocational rehabilitation for the Disabled People and the opinion of the disabled persons about the response to their needs and the service of the centre. Finally, this research estimated the results of the economy and the social after the disabled persons passed vocational rehabilitation procession. The data were collected from documents research, key informant interview, in-depth interview, focus group and non-participant observation.

As the result, (1) Servicing: the research found that the service of the centre affected on the development of disabled persons who attend the program: they have to better psychological condition, more confidence, more social and more social contacts. (2) Vocational Rehabilitation for the Disabled People: the center lacked the specialists of modern knowledge and technologies. Moreover, educational supplies were not enough to disabled persons. As a result, the participants of this centre couldn't apply the knowledge they gained during the treatment in their daily life. (3) Making and Social Networking: which is the new role of this centre that management in proactive working by having service for community to take care disabled people by themselves?

In the aspect of economics and society, after the disabled persons passed vocational rehabilitation procession, the research resulted in 3 groups: 1. the disabled person who can rely on oneself, have the saving deposits and helping the social. 2. The disabled person who can rely on one self but still have no the saving deposits. 3. The disabled person who can not rely on oneself. Almost of the disabled person can rely on oneself. They have the occupation, income continuously which the disabled person in this group has will deformation state not severely extremely, receiving any chances and the supporting from the social. They know how to develop themselves regularly. The disabled person who can not rely on oneself because of deformation state extremely that is severe makes can not rely on oneself.

Field of study: Human and Social Development

Academic year:2007.....

Student's signature: *Jittima Kimsuksri*

Advisor's signature: *Naruemol Bunjongjit*

กิตติกรรมประกาศ

คำขอบคุณที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นคำขอบคุณอย่างสุดซึ้งซึ่งสำหรับความช่วยเหลือ ความเมตตา และกำลังใจ จากทุก ๆ คนที่มีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุนให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะความเมตตาจากอาจารย์น้อย ดร. นฤมล บรรจงจิตร ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคอยให้คำแนะนำ ปรึกษา คอยห่วงใย และให้คำตักเตือนที่ดีเสมอมา ศิษย์คนนี้ขอสัญญาว่าจะจดจำสิ่งดี ๆ นี้ไว้ตลอดไป เพราะอาจารย์เป็นคนสำคัญที่สุดของเบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้ และที่จะลืมไม่ได้คือขอขอบพระคุณท่านประธานและคณะกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ทุก ๆ ท่าน ทั้งศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ อาจารย์พรพิมล ตรีโชติ และอาจารย์อเนกพล เกื้อมา ที่ให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ อย่างสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงค่ะ

ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคน โดยเฉพาะคุณพ่อ คุณแม่ น้อง อากัง และ อาม่าสุดที่รัก ที่คอยสนับสนุน ห่วงใย และคอยเป็นกำลังใจให้เสมอมา ขอขอบคุณครอบครัวที่อบอุ่นของเรา ที่เป็นกำลังใจเวลาที่ห่อและมีปัญหา ทำให้สามารถผ่านวิกฤติต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี และขอโทษในความดื้อรั้นและเอาแต่ใจไปบ้างในบางเวลา ขอขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ขอขอบคุณก๋งทวด ย่าขวด คุณย่า ที่คอยดูแลปกป้องรักษา ค้ำครองให้แคล้วคลาดและผ่านอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ด้วยดี แม้ว่าท่านจะไม่ได้อยู่ด้วยกันบนโลกใบนี้แล้ว

ขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ พัฒนามนุษย์และสังคมทุกคน โดยเฉพาะเพื่อนรุ่น 3 ที่น่ารัก ที่เป็นเพื่อนร่วมการเดินทางในครั้งนี้ คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือเป็นห่วงเป็นใยกันตลอดมา ทั้งตุ้งติ่ง พี่หนิง พี่ปาน พี่ฝน พลอย พี่ออร์แกน พี่เอ ขอขอบคุณเพื่อนหอการค้าไทยที่น่ารักที่ยังคงห่วงใยกัน แม้ว่าเราจะไม่ค่อยได้เจอกันและอยู่ไกลกันก็ตาม ทั้งสวย อ้อม ป.ปลา แอนแวน จอย ฯลฯ อยากรบอกว่าคิดถึงจัง ขอขอบคุณความช่วยเหลือจากพี่ไฉ่เวลาคอมมีปัญหา ขอขอบคุณพี่ที่ไปช่วยเก็บข้อมูลและคอยช่วยเหลือดูแลกันมา ขอขอบคุณกำลังใจจากพี่นัสและทุก ๆ คนที่ไม่สามารถเอ่ยชื่อได้หมด ขอขอบคุณกาลเวลาและการเดินทางที่ทำให้ได้รู้จักกับเพื่อนๆ ทุกคน

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์และช่วยเหลือจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทุก ๆ คน ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ศูนย์พื้นที่ฟูอาซีฟคน พิการพระประแดง ทุก ๆ คน โดยเฉพาะพี่ปู ผอ. จินตนา พี่เบิ้ล พี่นุ จ่า อ.ก้อง อ.สายใจ อ.ฉวี อ.วิลาศ อ.สุจิตร์ แม่บ้านที่หน้าเย็น ๆ มาให้ดื่ม เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ คนพิการของศูนย์ ฯ ทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอขอบคุณต่อพงษ์ผู้ส่งฉบับ ขอขอบคุณอ.สุภรธรรม จากองค์การคนพิการที่ให้ความรู้ความเข้าใจในคนพิการมากขึ้น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	7
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	8
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
1.7.1 พื้นที่ในการศึกษา.....	10
1.7.2 กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา.....	11
1.7.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	11
1.7.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	14
1.7.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	14
1.7.6 การนำเสนอข้อมูล.....	15
1.7.7 ระยะเวลาในการศึกษา.....	15
1.7.8 ค่าโครงร่างวิทยานิพนธ์.....	15
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
2.1 นิยาม.....	16
2.2 ประเภทและหลักเกณฑ์คนพิการ.....	17
2.3 สาเหตุความพิการ.....	19

2.4 แนวคิดและทฤษฎี.....	20
2.4.1 แนวคิดความเสมอภาค.....	20
2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ.....	25
2.4.2.1 สิทธิมนุษยชน.....	25
2.4.2.2 สิทธิคนพิการ.....	28
2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ.....	32
2.4.3.1 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ.....	32
2.4.3.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามพระราชบัญญัติ.....	38
การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534	
2.4.3.3 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR).....	38
2.4.4 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security).....	42
2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
2.6 กรอบแนวความคิด.....	56
บทที่ 3 ความเป็นมาและสถานการณ์ด้านสิทธิในการประกอบอาชีพของคนพิการในประเทศไทย	
3.1 จุดกำเนิดของการดำเนินงานด้านคนพิการในประเทศไทย.....	59
3.2 สถานการณ์ด้านสิทธิในการทำงานของคนพิการในประเทศไทย.....	67
3.3 กฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับ.....	75
การประกอบอาชีพและการจ้างงานคนพิการ	
บทที่ 4 นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามแผนพัฒนาการ.....	81
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-10	
บทที่ 5 ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.....	117
5.1 ความเป็นมาของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง.....	117
5.2 โครงสร้างการบริหารงาน.....	119
5.3 สภาพทั่วไปภายในศูนย์.....	121
5.4 ขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง.....	125
5.5 เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ.....	129

บทที่ 6 ผลการศึกษา	
6.1 บทบาทของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง.....	131
6.2 ความคิดเห็นของคนพิการต่อการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ.....	159
คนพิการของศูนย์ ฯ	
6.3 ผลที่คนพิการได้รับทางด้านเศรษฐกิจและสังคม.....	165
หลังผ่านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ ฯ	
 บทที่ 7 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	
7.1 วิเคราะห์บทบาทศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง.....	187
7.2 ประเมินผลสัมฤทธิ์ของคนพิการที่ผ่านกระบวนการ.....	191
ฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ ฯ	
7.3 ข้อเสนอแนะ.....	192
7.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	193
 รายการอ้างอิง.....	194
ภาคผนวก.....	198
ภาคผนวก ก.....	199
ภาคผนวก ข.....	200
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	226

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของคนพิการ.....	2
ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของคนพิการ จำแนกตามลักษณะความพิการ.....	3
5 ประเภท พ.ศ. 2534 2539 และ 2544	
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของคนพิการที่มาจดทะเบียนคนพิการ.....	4
จำแนกตามภาค พ.ศ. 2550	
ตารางที่ 4 ร้อยละของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไปที่มีงานทำ จำแนกตามภาค.....	5
ตารางที่ 5 สถิติผู้เข้ารับการศึกษาของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดงปี 2550.....	124

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา.....	56
แผนภาพที่ 2 แผนผังโครงสร้างการบริหารงานศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง.....	120
แผนภาพที่ 3 แผนผังภายในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง.....	122
แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง.....	125